

Zelenka, Miloš

Oživený "příběh" české a slovenské komparatistiky (několik rekapitulujících slov)

Slavica litteraria. 2015, vol. 18, iss. 1, pp. [3]-5

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134449>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

OŽIVENÝ „PŘÍBĚH“ ČESKÉ A SLOVENSKÉ KOMPARATISTIKY (několik rekapitulujících slov)

Mohlo se zdát, že rok 1989 otevřel cestu novým impulzům v oblasti srovnávacího myšlení o literatuře: přestavba filologických oborů včetně bohemistiky a slovistiky a institucionální transformace (ve skutečnosti spíše názvů) pracovišť očekávané změny v polovině devadesátých let nepřinesly. V českých zemích slibný náběh Literárněvědného oddělení Slovanského ústavu AV ČR ještě za účasti Slavomíra Wollmana byl násilně přerušeno, obdobně činnost Centra komparatistiky na FF UK v Praze a jeho pozdější sublimace do Ústavu pro českou literaturu a komparatistiku na téže instituci vyvolávala spíše otazníky a neznamovala počátek „obratu“ či „zlomového bodu“, který by něco nového otevíral. Vedle nepromyšlených personálních zásahů a osobních averzí v pražském prostředí fungoval především silný „krunýř“ bohemistiky, který komparatistiku považoval za zbytečné teoretizování neulehčující ponor do hloubkové struktury domácích děl. Teoretické myšlení v návaznosti na slavistiku rozvíjel pouze brněnský Ústav slavistiky na FF MU v Brně, který pod vedením Iva Pospíšila teoreticky zformuloval a prakticky prosadil koncept areálových studií a integrované žánrové typologie. Na Slovensku v devadesátých letech a po přelomu století postupně odcházely silné osobnosti: Karel Rosenbaum, Miloš Tomčík, Dionýz Ďurišin, Pavol Petrus, Ján Koška, Andrej Červeňák ad. Zejména úmrtí D. Ďurišina v lednu 1997 znamenalo ztrátu metodologických kontaktů se světovým děním, které se svou sérií *Medziliterárny proces* pokusil nahradit italista Pavol Koprda. Na druhé straně se komparatistika počátkem 20. století stávala módním zaklínadlem, synonymickým vyjádřením existence literatury samotné v rámci jiných druhů a vědních interdisciplinárních diskursů. Mladí doktorandi doma a zejména v zahraničí objevovali komparatistiku jako „záračnou“ disciplínu ve smyslu jakési generální teorie zachraňující

literaturu i myšlení o ní. Tento stav, který nenavázal na dlouholetou tradici slavistických výzkumů v bývalém Československu a který ani neusiloval o kritické zhodnocení minulosti, umožnil zejména české komparatistice upadnout do pohodlného „nevědomí“ a diletantům objevovat pravdy prezentované jako podněty zásadního významu.

Prohlubující se propast, která byla objektivně dána a kterou jsem subjektivně cítil, mne přivedla k tomu, že jsem se na podzim 2012 obrátil na ředitele Ústavu pro světovou literaturu SAV v Bratislavě Adama Bžocha s návrhem připravit společné číslo českých a slovenských badatelů časopisu *World Literature Studies* a prezentovat jej na XX. světovém kongresu komparatistů v Paříži v červenci 2013, který se po dlouhé době konal v rámci finančně únosné a geograficky dosažitelné Evropy. Vědecky i pracovní vyčerpán Adam Bžoch zprostředkoval koncem roku 2012 schůzku na půdě ústavní Konventní ulici, na níž spoluprací se mnou pověřil svého mladého zástupce, komparativně orientovaného germanistu a literárního vědce Róberta Gáfrika. Bylo rozhodnuto oslovit domácí a zahraniční kolegy, edičně a koncepčně připravit číslo WLS a také publikujícím zprostředkovat účast na kongresu v Paříži, kde jsme chtěli po letech „absence“ obnovit přetrhané kontakty. Oživený „příběh“ české a slovenské komparatistiky měl poté pokračování: nevelká společná delegace vedle vlastních referátů úspěšně představila monografické číslo WLS vydané v angličtině pod názvem *Comparative Literary Studies as Cultural Criticism*,¹ které se pokusilo inovativně vyslovit k vlastnímu předmětu komparativního zkoumání, tj. k otázkám metod a předmětu, tudíž k definování smyslu srovnávacích studií v českém a slovenském kontextu. Po návratu z Paříže se rozběhlo čilé „diplomatické“ rokování, jehož výsledkem byla příprava České a Slovenské asociace srovnávací literární vědy s úředním sídlem v bratislavském Ústavu světové literatury SAV. Stanovy, na nichž měl největší podíl Róbert Gáfrik, Asociaci vymezily jako zájmové občanské sdružení organizující a podporující český a slovenský výzkum v oblasti srovnávací literární vědy, který se bude zaměřovat na vydávání odborné literatury, na pořádání konferencí (především na podporu účasti domácích badatelů na světových kongresech), ale i na intenzivnější prosazení komparatistiky do univerzitních přednášek a seminářů. V listopadu 2013 proběhl další krok: na IV. kongresu českých slavistů v Telči se uskutečnila pracovní schůzka neformálního výkonného výboru ve složení R. Gáfrik, A. Pokrivčák, I. Pospíšil a M. Zelenka, který

¹ *Comparative Literary Studies as Cultural Criticism*. Eds. Róbert Gáfrik – Miloš Zelenka. *World Literature Studies* 5 (22), 2013, č. 2.

projednal stanovy, rozhodl o první konferenci a také o požádání právní subjektivity a registrace Asociace na Ministerstvu vnitra Slovenské republiky. Žádost v létě 2014 projednal tento výkonný výbor, rozšířený o další členy-signatáře, kteří následně pod vedením R. Gáfrika připravili na únor 2015 v Bratislavě první konferenci českých a slovenských komparatistů, jíž se zúčastnilo celkem sedmáct „statečných“. Ti ze svého středu zvolili sedmičlenné předsednictvo, z něhož jako předseda vyšel Róbert Gáfrik. Asociace, která si jako aktuální úkol klade reprezentovat českou a slovenskou komparatistiku i v zahraničí, na XXI. světovém kongresu komparatistů AILC ve Vídni 2016 se představí již akceptovaným společným panelem *Staré a nové koncepty literární komparatistiky v globalizovaném světě*.

Publikační prezentace prvního kongresu v tomto čísle *Slavica Litteraria* představuje kompromis vzniklý ze společných diskusí o mnohostranných a interdisciplinárních podobách srovnávací literární vědy, která nedisponuje ani jedním předmětem zkoumání a ani jednou či jednotnou metodou, protože teoretický a metodologický diskurs probíhá v různých jazycích a v rozmanitých mocenských vztazích. Poděkování si zaslouží všichni, kteří ideu a vizi České a Slovenské asociace srovnávací literární vědy podpořili a kteří přispěli do tohoto čísla. Doufejme, že „příběh“ české a slovenské komparatistiky bude nejen oživen, ale že napíše i další úspěšné kapitoly, které si najdou své autory a čtenáře.

Jménem editorského kolektivu
Miloš Zelenka

